

# МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

**ИЗЛАЗИ:**

десетог, двадесетог и последњег  
дана свакога мес. на табаку и по.

**ПРЕДПЛАТНА ЦЕНА:**

на год. 4 ф., на по г. 2 ф., на три  
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају.

## Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка.

Истинита приповијетка од г. 1806.

*Од Јоксима Новића Ошочанина.*

(Продужење.)

Осман је набавио све, што им требоваше, а на брзо им се показа и згодна прилика, да се отисну на пут. Једном још одмах за великих заранака дође стари капетан Радич дома, и оправи хитно на коњма момке некуд у нахију, а сам остаде са Сретенем дома. По вечери леже стари војник, да почине и да одмори своје старе кости.

Обоје је знало, и Осман-бег и Зорка, да је та згодна прилика по њих удешена, али нису смјели једно другом казати, већ су ћутјели, да их страх не кида са двоумљења клетог. Она баба Циганка била је уз Кочову крајину у Радичевој кући у Остружници, и чинила му је измет на дому, били су дакле стари знанци и по томе и пријатељи једно другоме. У сваке бабе, вели свијет, има више од два ока, и више чује, кад јој иде у рачун, исто више зна и говорити, него друге млађе жене. Али је ова Радичева баба могла бити учитељица оним другим бабама, јер је она тек знала намјештати, или кад кога хвали или кад опада, или ма и онако у каквој приповијетци. Та је бака Радичева још првих дана, како је Осман дошао, опазила њезиним оштрим оком, да се он са младом Покрштеницом познаје, и да су једно другом нешто претежније, но само онако, као што бивају познаници познаницима. По томе је баба

вребала, да види, је ли Сретен Турчин, и довребала га је више пути, и кад је авдес узимао — кад се прао изпред молитве — и кад је клањао, и како се чувао од јела, а и како је са Зобеидом ашиковао. И та је баба била већ дотле дваред турчена и дваред крштена, а име јој је било Достана. Она је била од младости своје стокућанка као пјевачица на гласу, и са онаком матором било је посла ћиманету — егедама —. „Док је млада била,“ говораше за њу капетан Радич, „нико јој није могао у траг ући, ни трага јој отиснути, и што се од ње отело, да се није чему довила, или да није шта она дознати могла, тога би се бадава ма ко други лаћао. Вриједна је била, и сав је свијет вољео и призивао.“ Покојна се стара Радичевица с њом пазила, пак је она код ње у Остружници бивала често, и стајала је код ње, и дјецу јој Милована и Јована и Мијаила држала. И сад је одмах дошла капетану Радичу, како је прешао из Бесарије, и остала је код њега у кући и кад се оженио том младом Покрштеницом, и ако га је одвраћала, да то не чини, јер му та млада кадуна никад онака жена бити не ће, као што он мисли и жели.

Како је баба Доста увардала, да је Сретен и Зорка муж и жена, одмах се побојала за Радича, да га не отрују или не убију, али кад је већ довребала и дознала, да они обоје поштеније мисле, и да не ће да погазе капетану старом хљоб и со, онда се и она мало стишала, и задовољавала се само гледајући како оно двоје, Сретен и Зорка, мудрују и смјерају да отиду. Она се дуго мучила и дуго се бочила сама са собом и била се по памети: били ваљало казати капетану старом зато, пак нека чини како му се свиди боље, или би боље било, поменути оним двома да сједе с миром, и да не страдају. Она је знала, да је стари капетан Радич честит и разборит човјек био, али је и знала да је страشان непријатељ Турчину, пак се бојала, да га не ували у гријех, јер би може бити погубио обоје. — А трнула је, кад је помишљала, да рече Сретену и Зорки, да се прођу тога намјерења и тога грбава посла, и да иде одкуд је и дошао, пак нека се тамо жени у новој постојбини којом хоће кадуном, а ову нека пусти, кад је већ такe среће, те се морала и крстити и

преудати за живота мужевљева. Бојала се баба Доста, да се Турчин не озлоједи, и у једу и гњеву зло не учини и по себе и по другог кога, јер није шала рећи љубезнику, да пусти своју драгу, за коју зна, да га воли тако, да би радије с њим одмах погинула, као и он с њом, но што би мијењала љубави.

Дуго се баба Доста колебала, јер није била петљарица ни смутљивица, но сад јој је тешко било сломити се ма на коју страну, а још јој је теже било прећутјети и понијети на својој души злу срећу, ако се какова пригоди коме, јер би увијек помишљала, да је ма коме шта казала, зар се не би баш таково што догодило. Најзад је смислила да ће најбоље бити, да каже своме капетану, а и смислила је, да ће он најбоље знати, како ће се моћи тој неприлици и ружној муци доскочити и све загладити, да не буде ни по кога баш онако грдно, као што би могло бити с луде и напрасите какове главуре, кад би без разлога букнула и дала на вољу бурноме гњеву, да се освети онако како ће се послје кајати, кад дође у свијест.

Једном отиде Зорка са неком рођаком у госте у Остружницу, а и момци се били поразилазили по вароши као људи безпослени. Тадај рече баба Доста староме капетану Радичу: Кад сам неки дан имала нешто изапрати на Сави викну ме с града моја заова, што је за оним Ибром сарачем, и мољаше ме, да јој дођем у град на неки особити разговор. Ја сам јој се одазвала, и пола јој се обећала, а ипак ми је сумњиво било баш и ићи, што сам се опет покретила, пак да не узму Турци то на зуб, те би од мене триста јада било, и присјело би ми и турчење и крштење. Но знала сам, да за мене стару жену и удовицу од вајкаде не ће се толико бриге водити, и не ће се разбирати, јесам ли Мухамеданка или Хришћанка, те оно од ономадне отидем тамо мојој заови, а она ми онда рече: да је дошао неки Осман-бег први муж Зоркин из Земуна у Биоград, и разбира за њу, и желио би знати, шта ти за њу тражиш, пак да ти одмах одкуп даде, јер вели да је он дошао на твоју ријеч и по твојој поруци. А нико ми за крштење ни мукает није био.

Нато јој капетан Радич одговори: „Баба Доста! Ја јесам поручивао неколико реди тамо, куд су се иселили Ужичани, Зоркином мужу, да дође по своју жену, али по несрећи његовој, није ми се одазвао никако, а сама знаш како је Карађорђије навалио био, да се покрети, и да је ја узмем и привјенчам; ти мене знаш да ја нисам човјек неразборит, и ако сам душманин Турчину, као што је и он мени — те сам с тога и поручивао по мужа јој, да дође по њу, пак да је води без иједне паре, е ја нисам искао одкупа за њу, почем ми се предала на вјеру. Ја бих још почекао био, и не бих хитјео с крштењем, и небих је хтјео узети никако, онако грјешно дијете, да на мене не навали Карађорђије, и чисто ме човјек обезуми са наглости своје, и онако ме напријеко сломи, и ето ожени ме. Ти си погодила, кад си ми рекла, да сам се оженио преко срца, и да ниси видјела невеселијег младожење од мене. Тако је и било, — али шта ћу сад? нудер се ти домисли премудра Соломунко, пак ме научи, како да радим! — Ја сам по себи судим најбоље, кад помислим како би мени било, да су моју покојницу заробили Турци кад је Зоркина доба била, пак да знадем за њу гдје је у харему. Та отишао бих по њу, пак да је с оне стране свијета, што наши људи реку, гдјено живе поглави и репати људи, и јамачно бих прије своју оставио главу тамо, но што бих се без ње повратио дома. Нудер ти мисли и смисли, јер знаш ли како ми је сада? да повраћам покрштену и привјенчану жену Турцима, шта ће рећи вјера и попови, а шта ли ће Србадија прозборити ма и шапатом, јер тај шапат не би баш посве отишао у напрат. Карађорђије би ме најжешће застидјео, а ја не бих знао право да му одговорим ваљано, као што не бих имао су чим ни свијету запушити уста, ни закратити коме, да ми се не насмије, нити да помисли ружно. Ја вјере ми не знам никако шта да учиним, да је пустим, биће како рекох и вике и руге, да је задржим, што је пуно мучније по мене, раздвајам два срца, што су прирастла од милости и љубави, цијенам душе, што су дишући једна у другу постале јединица у два сувретна тијела. Та била си и ти млада, пак ти сјећаш, како ти је било, док ти ни сам добавио твога Мусу у Остружницу.

Умало се ниси помамила за њим, кад си била чула да је пао с коња, и као бињација — џамбас — уломио врат, те остао мртав на мјесту.“

Баба му рече, да ће мало да премишља, пак ако се чему довије, јавиће му се и сама и непитана. Може бити да је кадра била и онда штогођ ваљано рећи, али баш не хоћаше, док још боље не увјецба, шта управо смјера Сретен и Зорка. Ови двоје нису ни помишљали, да баба Доста све види шта они раде, и све чује, шта они сироти говоре. Кад су њих двоје у најбољој љубави на тенани проводили вријеме, мислећи, да их тица неможе налјетјети, да шта види и да дозна, а да они неби спасили: онда је баба Доста с Радичеве отлукане гледала кроз отворене прозоре шта они раде и слушала шта говоре. Та и у њој је маторој пуцало срце од жалости, како се двоје воле и милују, а мораду крити онаку праведну љубав. Слушала је разговоре, и чула је, како мисле поштено као дјеца од честитих кућа. Баби је још стало било да дочује њихово намјерење и кад су накани поћи и побјећи.

Кад је Сретен са оном књигом ишао у град, и кад се повратио весео, и кад је видјела да ће и стари капетан изаћи у варош, онда и она каза Зорки, да имаде посла код свога сина, и да јој неможе одмах доћи назад, почем се мора тамо позабавити, већ нека она сама удеси ручак капетану и себи и Сретену како зна. То је Зорка једва дочекала, јер се већ узмучила била, како ће бабу уклонити, да се са својим Османом разговара и да чује, шта је било у граду. Баба Доста одмах отиде, и за њом Осман или Сретен замандали врата, пак се врати својој драгој кадунци, а и баба се кроз суеједску пусту Турску кућу провуче и с тавана пусти размакнувши отковане даске дође на капетанов таван, што је над коњушницом, одкуд је све видјела, шта ови двоје раде, и све чула, шта говоре. Кад је тај поштени разговор саслушала, није јој се могло на ино, већ је одмах сама себи казала, да наговори свога старога капетана, да пусти булу са њеним суђеником, нека иде, куд јој је рекло суђење. Она је мислила, да то прође тако лако, да ни кућани сви не осјете, а камоли да кога још заболи глава од тога; али је срећа у Божијој

руци, и само Бог наређује, какви ће чему бити пошљедак. По једу скаче цијена умиљу.

Та је баба Доста била лапатљива по своме рачуну али није била зломишљеница, нити је била хлапимуха да коме досади, што је зловна, или да кога завади с киме, а казује се, да је многе куће помирила, што су биле у завади. Злорада није била никако. — Син јој Ибрахим или Аврам, није био на њу, већ је од младости своје бивао више реди затворан и бој свакојаки подносио од суда за крађу и за похару. Но одкад је сад Карађорђије завладао, који није марио, да се свађа и да се бије са неваљалцима већ их је одмах вјешао или пушкарао, — од тога се доба и Ибрахим узео у памет, да му остане глава с миром. Капетан га је Радич поред матере примио у момаштво али није сједио код њега, већ је имао своју неку чатрљу или полаземуницу у Пали-лули, пак је тамо стајао са својом женом и дјецом, а ишао је по вилаету као и други момак, кад му дође реда. Осим њега зна се већ, да су у капетана Радича била још друга три момка. Један је био из Сријемског Посавља или Подлужја из села Купинова по имену Сава Шарчевић, што му га је Карађорђије оставио, ради вјере и ради јунаштва, а знали су га још оба од Кочове крајине. Други је био Шумадинац из Груже из села Кнића по имену Благоје Маркељин. Трећи је био неки Згранов из Подлимља од Плава, а име му је право било Живоин, но онако су га прозвале старјешине, особито Карађорђије и капетан Радич, што је био превећ горопадан, и кад је он мислио по својој глави да има право, не би био пустио, пак да му је било за главу, и никога се није стидјео, но само Сава од Посавља, у кога није никад било лакрдије ни шале. Доста сам пути слушао, гдје казују, како је стари Радич казивао: да су од Сава зазирали, и уклањали му се с пута, осим баш главних јунака и старјешина готово сви остали момци и војници, и пазили су га као извретна јунака. Пети је момак био Радичев тај Сретен или Осман-бег за кога већ знамо, како је дошао и како му је остао у кући као по поруци.

Како је стари капетан Радич био старјешина над војском, и како су га све страже и сви момци и пандури

морали слушати и владати му се по ријечи, не би му младе Покрштенице нико могао одвести ни измаћи од њега кад би он дознавао за таково намјерење, и кад би томе стао на пут. Док му баба Доста не рече и не оповидје, ни сањао није, шта му се у кући ради. Она је чекала да је Радич и сам упита, шта је смислила, да би најбоље било да уради; али старом капетану није то баш све на уму било, почем му није понајпреча брига била, тако је било прошло и неколико дана на миру, без једа и без каквога разговора. — Баба се бојала збиља, до је они двоје непреваре, и не уграбе ноћу пуст пут и не муну из куће у мрак, пак ето им Калимејдана и Турске страже и града сигурна утецишта. Зато она сама уграби капетана Радича, пак му оде овако мудровати и извијати говорећи му; „Ја сам се нечем домислила, али не знам како ћеш то примити. Видиш, господине драги, како дивљи тић једнако нагиње, да измакне и да отиде у своју пуну дивину, гдје се воли патити свакојако, него овдје најљепшом се храном хранити и увијек у суху бити, да не знаде никад, има ли зла и љута времена. Јасам једном туђег пса примамила, видјећи да је остао пуст и подурлавајући тумара и тражи газду. Код мене му је добро било, јер у мене бијаше пуно дјеце, пак је и добио пуно комада, осим што му се даде оброчно, и био је готово двије године у нас. Али морам казати шта сам запамтила од тога пса. Он се присвојио уз кућу, али би често на туђ који разговор ђипао, и трчао на шор, и почем би све прегледао, рекла бих, да се невесео повраћао у авлију на своје мјесто под кошом. И то сам видјела, да никад ни на кога није онако савлаисао, као што обично покућари на туђина хоће да насрну, особито на просјак, што односе комаће из куће. Тај је пас свеједнако био као на туђем огњишту, и као да је слутно, на прекретњу, пак се никоме није хтјео замјеравати. Као да је тако и било, кад једном око подне иду неке жене шором испред авлије, а мој зељов изкочи из своје јаме испод коша, пак не удари ни на отворена авлијска врата, већ прескочи преко љесе на шор и поче скакати и цикати и умиљавати се око једне сељанке, а она га одмах познаде и јави му се: „нуто мога курјака! одкуд ти сад преда ме, кад те нема већ ево

скоро двије године.“ И ја изађох на шор и мој покојни Муса и наша дјеца, да се нагледамо чуда, како се пас на нас више не хтје ни обазрети, као да нас није никад ни видјео, нити окрете главе на кућу ни на авлију, као да смо га ту увијек пребијали, и да се свачега напатио. Та је сељанка из Моштанице више Унке и запита ме одкуд ми њихово псето, а ја јој казах, како је пас био затумарао и како се био загубио, да се није могао више повратити на свој траг одкуд је дошао, те сам га вабнула и он тако остаде код нас. Та жена мало заиска воде пијаће, и тако уђе с нама у авлију и у кућу, гдје се и воде насила, али онај пас остаде на шору, као да се бојао, да не дође на жежељ, што га нисмо ни имали. Док су се ту жене мало поразговарале с нама, ударише и њина кола с људима. Кад мој зељов осјетн и опази свога газду и своје волове у јарму, како је скакао, од радости зубе изклибио, као да се смије, полегушке се умиљавао уз газду, и уз волове скакао, и волове љубио, и како је њега стока познала и одмах га примила то се не да тако лако изказати. Нама су готово удариле сузе на очи. Што је туђе не бива наше никако, ма му ми како угађали. Тако ти је господине, и иста ова Покрштеница Зорка туђа жена довијека и уди и удиће увијек за својим мужем и за својим завичајем, гдје јој се прва срећа јавила, што јој оста на срцу, а што омиље не омрзну. С тога судим по мојој памети, да би најбоље било, да је онако пустиш, како би се ласно могло помислити, да је утекла. Та има жена, што ти неће бити као туђинке у кући, и неће свакад уздисати и плакати, кад тебе није дома.“

И стари је капетан Радич исто тако тежио, да учини што је право, јер је као прави Србин држао у својој глави, да се силом не љуби, и да жена не може ономе мужу свесрдно пријатељовати, кога не може вољети, те је каил био и пустити туђу жену, само се није био довио, како ће да омање стида прође. По ријечима бабе Досте све би живо помислити могло, да она држи страну Покрштеници, и да само њене среће ради тако разговара пред капетаном Радичем. Али је баба то чинила због старога капетана, да њему скине биједу с врата. Радич је добро знао, да то

баба смјера, те никако није посумњао. Он је схватио, да би добро било, онако учинити, као што му је она рекла, али само није знао, како би најбоље било без вике и без муке какве, те јој овако и одговори: „Не говориш, душе ми, криво, баба Досто, јер ја видим, да је у мене туђа жена, и да она већ никад не ће бити моја. Но ти мене вјерети, научи, како треба то урадити, јер сам ти ја у такову женску послу невјешт; та знаш ме, да се ја нисам никад занимао с таквим чудом, чим се хвале жене, као што си ти. Те ти и сад добру вољу дајем, да наредиш ти и да управиш ти по твојој глави, но да удесиш, да никога не заболи глава, Ја знам, да ти мени пријатељујеш, а поуздана си ми, пак не двоумим нимало, како ћеш смјерати, да буде сретно.“

На такове је лијепе ријечи преправна била баба Досто, да одговори своме доброме и поштеноме господару од дома, те му и рече: „Како би било, да отидем у град, пак да јој нађем мужа, и да му речем, нека ти дође на вјеру по жену своју, и нека он удешава себи згоду, како ће је одвабити одавде у град. Јер ја велим, да би то још најбоље било, јер га највећма боли и најжешће га тишти тај посао, што велиш ти, драги господине?“

Радич је био подпун Србин и јунак, као да је од Душанова времена негдје запао, пак сад дошао међу Србе, те му се и свиди путна ријеч бабина, и одмах јој одговори: „Баба Досто! иди у град, и нађи тога Осман-бега, и кажи му, нека се само преруши и обуче на себе Србеко одијело, пак слободно нека ми дође на вјеру, и нека води своју кадуну дома. Само нека се чува, да га Срби не познаду, да је Турчин, јер је чудна луда свјетина и осим боја, њој је свеједно, ма како било, ма кад било и ма гђе било, ту ти она не разбира, већ оде за лудом и за занешом главом у свако зло, пак куд пукло, да пукло за онда, а кад касније до каквога одговора дође, онда хоће да јој старјешине узму кривицу на себе и да је оправдају, да остане чиста пред другим свијетом.“

Тако су се разговарали и договарали, а може бити да би се и свршио тај разговор по жељи бабиној, кад би оповидјела капетану Радичу, да је Сретен исти Осман-бег,

но наиђоше неке старјешине своје староме јунаку на каву и на свој разговор, те баба отиде у кухарницу примицати ђезве к ватри. Ту је наишао неки Младен и Милоје, што су као и Радич доглавне биле старјешине.

Баба је пекући им каву премишљала, били казала староме капетану Радичу, да је Сретен исти Осман-бег муж Зобеидин, или би подметнула, каквог другог Турчина из града, да узме Османово име на себе, пак да дође по Зобеиду, коју би она ласно обавијестила, а на своју руку окренула, да се не издаје. Но то се баби чинило подло и пријеварно, те је и сама себе корела, што је грдно и мислити могла, кад јој је већ капетан Радич рекао, да иде по Османа у град, и да му га доведе на вјеру. А и од њега је чула, како јој је рекао, да би за својом женом некад отишао, да је избави туђега робства, ма му како играла глава, и да би вољео изгубити и главу, но се без ње вратити дома. То јој паде на ум, а ласно јој и по томе било судити, како честито мисли стари капетан Радич, и да јој не треба, којешта извијати, већ и онако учинити како ваља по његовим ријечима. Тако је и смислила баба била, да уради, но тек хоћаше поприје да обавијести и Османа и Зобеиду, да се не препадају, и да никако не помисле што мучно, те би очајали, и ко зна, шта би у страху и у једу учинили.

(Продужиће се).

## К Њ И Ж Е В Н О С Т

Сеоба Србаља, драмат у пет делова од Ђорђа Јакшића. У Новом Саду епископска печатња. 1863.

(Продужење).

Још ћемо споменути једно, у чему се такођер показује недостатак психологијског мотивовања, где појета чисто канда избегава, да нам представи душевни процес,

унутрашњу борбу, која је каквој важној и замашајној одлуци и делу предходила. Ако то стоји, да је најглавнији, најтежи, али уједно и најзанимљивији задатак драматика, да нам душу својих јунака отвори, да их подпуно разумемо, да с њима заједно осећамо а тиме да нам интерес увек уз њих буде, онда мора песник пространије извести са те психолошке стране нарочито оне моменте, у којима неки прелаз лежи, који су кадри целој ситуацији други облик дати. Ми смо напред већ споменули, како је изневерена идеја и унутрашња свеза комада тиме, што Љубиша наједаред уступа оној неколицини упорних поглавара, те решава, да се остане. Али то је уједно кадро и интерес наш од јунака одвратити, кадро је учинити немио и мучан утисак, кад видимо јунака, где се одриче своје воље и цели, те задржава себи само „уздицаје“. То се дакле мора изближе мотивовати, тај се скок мора посредовати; ми оћемо да чујемо и видимо тај страсни покрет, ту унутрашњу борбу, што је у јунаку ту промену учинила. А то је овде баш изостало. Ниједна нам реч, ниједан унутрашњи покрет Љубишин нам пре тога ни изда лека не наговешћује, да ће он наједаред одступити од оног, што му је тврда воља. Па све да је пре тога већ довољно у самом положају, у самим околностима и у расположају јунаковом основано било, опет песник нетреба такву прилигу да пропусти, опет је драмски недостатак, кад непосредно баш не загледамо у његову душу у таквом моменту, а овде је тај недостатак наравно још већи. Како је основана та напрасна одлука Љубишина, која је од толиког замашаја по његову доцнију судбину и по цео даљи развитак драме — чиме је мотивована? Јели се Љубиша можда уверио, да је боље остати? Ниједном речи то не каже, него је увек о противном уверен, па још мало пре него што ће вољом преврнути, каже:

За пет лета свугде страни бесмо,

Свуд нас туђин варварима зваше.

Пак зар јоште желити можемо,

Да векове дуге у туђинству

К'о варвари проводимо мрски?

Па опет мало даље:

Ја жртвујем себе осветнику,  
Мојом крви вашу да искупим;  
Један ли је — нека је пролије!  
Ајдмо само!

Ко тако већ говори, тај не може бити уверен, да треба остати. Или се можда боји од мрзости неколицине поглавара, о којој му Драгош приповеда? Ево шта о томе каже на стр. 49:

Поглавари на Љубишу мрзе?  
Нека мрзе!  
А Љубиша презирати знаде!  
Само народ — ох народе мили!  
Тебе љубим, тебе обожавам! и т. д.

Ту нема страсти од њихове мрзости. Љубиша сазивајући народ на савет, каже:

Пак што народ сам за себе реши,  
Оно нека буде! —

А шта народ решава? Народ виче:

Дома! дома! ми натраг хоћемо!

Па онда:

Доле с њима, што у Бојку неће!  
Доле, доле!

Народ дакле то решава; ал' сад дођу Белуш и Блашко, па потрзају сабље и прете крвљу, а Љубиша у себи каже:

Не, крв братска не сме канут' више!  
Свака кап је једна црна клетва,  
Што ми живот омразан жигоше.

Па онда одма решава, да се остане. Томе се решењу по свему што предходи, зацело нико не нада и то није мотивовано никако. Може ли јунак драме, који је о својој цели тако уверен и за њу одушевљен, који је за њу готов и свој живот жртвовати и крв своју пролити и уз кога народ сав пристаје, може ли он ту целу жртвовати само зато што два три поглавара, уз које ни један од народа није, које народ шта више мрзи, као што сами признају, што они неће да пристану него трзају сабљу? Јели то довољно мотивовање за тако замашајну промену у јунаку?

Јели ту било такве велике опасности да ће се крв проливати, где двојица према целом народу стоје? Та мог'о је жупан та два упорника везати, па је свршена ствар! А најпосле, зар се он није морао тако исто бојати, кад би збиља отишао с' народом натраг у Бојку, да ће се и тамо крв братска проливати, кад још никако није зацело знао да му је брат Владимир окануо се освете и грамзења за престолом и да је престала опасност од Авара; па при свем је томе једнако народ хтео да води у Бојку натраг. Ту је дакле ваљало песнику основати психолошки ту премину у вољи јунака, ту нам је ваљало раширити уметно изведену слику душевног процеса, што је морао томе предходити. Овако остаје неиспуњена празнина.

Што се композиције тиче, још ћемо мимоодом само нешто споменути о пророку и сенки Лалиној. Ово је обоје по нашем мњењу могло и ваљало да изостане, јер нити је битно ни нужно, дакле одма нема ни места.

Песнику је подпуно слободно у драми употребљавати и басновита, надприродна, уображајна створења, јер то свакојако доприноси боји комада, то су као арабеске, у којима се огледа боја и мишлење којег времена и које треба уједно да буду само неки повод, који ће оно из душе јунакове измамити, што му је слободно у души поникло. Песник дакле може такве ирационалне стихије употребљавати у драми, али само мора те справе штедити и пазити, да не буду само излишне. Али пророк у овоме комаду збиља нема никакве цели; јер он своја пророчанства говори, али Љубиша му само оно верује, што му се допада, и у обште се не види да икаква уплива имају та пророчанства на Љубишу и његову радњу, као н. пр. што имају проричуће вештице на Макбета; а кад пророк нема уплива онда није ни нуждан, онда је сувишан уметак, који смета. Тако исто стоји и са сенком Лалином. Има ли она какве цели или уплива? Ми не видимо ни по чему.

Обично у драмама, нарочито Шекспировим, долазе сенке као отелесење слике јунаковог уображења и то у таквим моментима, где или треба јунака на што да нагоне, или где оће песник у видљивим облицима да покаже савест, што се у јунаку буди. Али ова лалина сенка незнамо зашто

управо долази; ваљда зато само, да Љубиши каже, да љуби народ? То му не треба казати, јер то он у целога засведочава. Или зато, да се Љубиша збиља увери, да ње нема више, па да се умири? Ми видимо, да она непостизава цељ, јер Љубиша то држи само за сан, коме не верује. Па нај-после скоро комично долази, кад му напоследку прети сенка, да неће више никад доћи, јер — не љуби српство. Ту се сенка преварила, јер Љубиша сам се сасвим с' основом правда :

Оставих те само српства ради,  
Презрео сам срећу и спасење,  
Само њега ради! —

Дакле збиља љуби српство. По свему се види, да та сенка никако није нужна; а ми смо то баш и хтели да мало ближе промотримо, што држимо, да песник сваки са таквим ирационалним стихијама у драми врло треба да економисе, и да пази, да не побуди у слушаоцу неверовање и осећање, да је све само нека пуста играчка или театарска мајсторија.

Сад да пређемо на карактере и тиме да завршимо ову нашу оцену.

(Продужиће се).

## I love you.

(Исповести једне крвнице).

(Продужење.)

Две године провела сам код чике. У радости, сигри и весељу пролазаше ми време. Несам имала жеље која се није одмах испунила. Сваки ми је угађао ћудима и старао се да ми иде у вољу. Размажена девојка мора имати пре свега кога, који ће јој се улагивати. Така је била Салика. Трпела је ма ја шта радила с њоме. Хвалила ме кад сам хрђаво изгледала, смејала се са мном кад је видела да сам ведра ма да није имала никака узрока. Сваки ми је налог точно извршивала ма да је знала да ће за то више

пута изисована бити. Руке ми је љубила и с усхитом ми је говорила како ми доликује кад се ердим и како сам лепа кад сам узбуђена.

Чика ми је највећма угађао. Гледао је при свакој прилици да ме обрадује чим му драго било. Соба ми је увек пуна била цвећа, нових уреса и хаљина по најновијој моди. Орманове никад несам затварала, јер сам знала да ћу у њима увек што ново наћи кад се кући вратим. Чика ми је за љубав давао и светле вечерње забаве на којима сам домаћица бивала. Одлазила сам и на јавне балове на руци мога чике, који је јако угледан човек био, и мени се некако допадало што су многи држали да је мој муж, а овамо ми је тек чика.

Ал опет је било нешто што ме је вређало. Чика је са мном увек, штоно реч, тек на по језика говорио. Никад ме није тикао. Разговарао се са мном као лечник с болесником, као одветник са својим клијентом, а ја сам тако радо била с њиме се мало и пошалити. Желела сам да свој посао забаци па да са мном проћерета коју. Држала сам да би га тако могла запитати за што је тако сетан, невесео, за што ћути. Хтела сам да ми говори о свом пређашњем животу, а ја да слушам наслонивши главу на њ. Све ми је ово више пута долазило у главу, ал никад не смедох тако учивити. Ладан поглед, ладно понашање његово никад ми несудопуштали да му се и руке дотакнем. Болело ме што је такав према мени, што не ће да види да га поштујем и да ми је најмилији и најдражији на свету.

Сваке године оног истог дана кад му у кућу дођох позивао би ме у вече у своју собу и озбиљним, званичним гласом замолио би ме да седнем уз њега па да прегледим рачуне, који ће ми казати колико је на мене потрошио прошле године. Први пут сам их тек онако овлаш прегледала и видех да је на мене нешто више од десет хиљада потрошено, а други пут ударим у плач, молећи га, да ми више не показује рачуна, кад ми и тако све оно чини што и не заслужујем и на чему не могу му и тако доста зазвална бити.

Плач га мој дирну, устаде и замоли ме да не плачем, говорећи, да га јако боли кад види како плачем. Ја

се мало поуталожим ал остадох растужена. На то он седе уза ме, ухвати ме за руку и на ново ме умоли да се ра-заберем. На те речи његове ја се охрабрих и одговорим му да не могу друкчија бити кад у мени поверења нема.

— А одакле знате то? запита уздрктаним гласом.

— Што сте непрекидно сетни, невесели, а мени не казујете узрока.

Он ућута и гледаше непомично преда се.

Ја му се хитро винем око врата и станем наваљивати све јаче и јаче да ми каже за што је тако тужан.

Он ме погледи и очи му засину неком необичном ватром, којој још онда не знадох извора, јер да сам знала не би му допустила била да обавије руке око стаса мога.

— Туга ми је, шапташе ватрено, што волим, јако волим, а кога волим тај не зна ништа о томе....

Тај глас, тај врели загрљај разсветли ми за један тренутак све, а та светлост тако је јака била да ми је памет није могла поднети. Дркћући ослободих се наручја његових и не бих у стању ни што помислити, нити што говорити.

На једанпут чика ме узе за руку и рече брзо:

— Хоћеш ли поћи за мене?

На те речи скочим и отрчим у своју собу тако уплашено и очајно као да ме гоне оштрим ножевима, тамо седох уз прозор и отворим га да се не угушим.

Тај тренутак страховито ми је узрујао целу душу.

У колико сам га пре једног тренутка волела, у толико сам га сада сто пута више мрзила. Мене да воли! И то не воли ме као што се деца воле него као што се жене воле!... Сва сам дрктала кад сам само на то помислила. Тако сам се страшила од њега, да би са првог спрата кроз прозор скочила да је за мном био дошао.

Дакле све што је год чинио, потекло је тек из скривене, себичне мисли! Не по анђелској доброти својој, као што мишљах, већ по свакидашњој тежњи и жељи својој био је тако уљудан, скроман према мени. Није ме волео, него је заљубљен био у мене!

Ох, како сам на једанпут са те мисли несретна постала!

Као што ме је пре тешила мисао да има некога, који пази на мене, који ме воли и ког би тако радо оцем назвала: тако сам се сад плашила од помисли, да се морам чувати од човека, који је у мене заљубљен и који ме хоће да узме за жену своју, а овамо га мрзим.

Досад сам се свако вече за њ Богу молила, а од сад ћу се морати молити да ме сачува од њега као од каквог зла.

Од тога дана никад не легох а да не забравим врата. Ни Салики не допустих да у мојој соби ноћива. Несам више имала вере ни укоме на свету.

Нико није могао приметити шта се десило. И после тога састајала сам се са чиком, ручавала сам, вечеравала сам, одлазила сам у глумницу с њиме. Он је овет ћутао и као и пре тако исто ладан био према мени.

Али Салика је ипак приметила да се са мном морало што збити, те ме је дотле напаствовала док јој не казах све. Несам јој скривала ни то да ми је чика од то доба сав мрзак пред очима.

Салика ми није ништа одговорила. Тако се чинило као да се боји нечега те ми не сме дати за право. После неког времена гледала је да неколико добрих речи за чибу уложи, а сам је таком стравом погледала да је одмах прекинула.

Несам могла више ни за један тренутак мирна бити нит сам се чему радовала. Што ме је пре веселило, сад сам мрзила кад сам само помислила да ми се за то угађа да волим оног, за ког не имадох више очију. Нит сам се облачила, нит сам се китила у страху да му се како још више не допадем. Мука ми је била по тим лепим собама ходати, при помисли да је то тавница, у којој сам као птица затворена.

После дужег премишљања наумих себи живот узети.

Дуго сам се довијала како би то могла извршити. Много ми је које шта падало на памет, док не изабрах отров.

У одгојници су нам више пута говорили да има таквих красила, којих су саставни делови отров. Плашили су нас да их како не употребимо. Такав је отров био и нека

вода за белење лица као што су казивали. Једном наведем Салику да ми купи ту воду. Смејала се тој жељи мојој, говорећи да сам ја и без тога лепа, ај ми је за то опет прибави. Кад ми је вода у рукама била, забравим врата и напишем Салики писмо, у којем јој казах што ме нагони да себи смрт задам. Молила сам је да ми добро сачува писмо и тек онда да га покаже, ако би је са моје смрти кривили. То писмо протурам испод врата у собу саликину, легнем у постељу и испијем половину боце. Вода та не умори ме као што сам се надала; зло ми је било од ње, па на томе и прође. Смрт не долази тако лако.

Салика је други дан у јутру нашла писмо и уплашена да одмах обити врата и дозове лечника, који ме после неког времена дигне из постеље.

(Продужиће се.)

## ПОДЛИСТАК.

### Набирци из књижевних старина србских.

Вест, *notitia*; *nuncius*.

Вечновати, *aeternum esse*.

Веће, *consilium*, дружина која већа, била су три у Дубровнику: мало, *consilium minus*, у ком је било 6 већника; умољено, *consilium rogatorum*, у ком је год. 1253. било 6 већника; веље веће, *consilium majus*; помиње се и веће изабрано; место њега се често каже и избрани властеле већа, а ту се очевидно мисли веће у које су се бирали већници, а тако је мало и умољено; али ни једно ни друго не може бити да се мисли само, јер у већу које се тако спомиње долази по 12 већника и по 24 и 38, а толико их није нигда било у малом већу, умољено пак, ако је и имало по 45 већника, опет није само радило оних полова, у којима се помињу избрани већници, па за то ваља узети да се именом изабрано веће и избрани већници мисле оба већа заједно: мало и умољено.

- Вијећање, договор.
- Већник, consiliarius.
- Већница, domus ubi congregatur consilium.
- Гад, animal reptile.
- Газ, vadum.
- Гамушан, од свите начињене од камиље длаке, samicum.
- Гатка, gixa.
- Гвозд, silva; clavus.
- Где, ubi, интерогативно и релативно. Кад стоји релативно, може узети к себи проном. демонстративни оно, те му бива јаче показивање, које је у њему, а прономину отпада први глас; долази и с предлозима од и до; quando, релативно.
- Глава, caput; collis.
- Главан, capitis; capitalis.
- Гламски, долази за сребро, па ће бити нем. Blicksilber, најчистије сребро. Деспот Бурађ дао је Дубровнику на оставу „сребра гамскога.“
- Гласат, famosus.
- Глас, vox; nuntius; fama; modus.
- Гласан, claras.
- Глоба, mulcta.
- Глобар, qui mulctas colligit.
- Глотина, frumentum quoddam. Иван је Црнојевић одредио да манастиру цетињском даје свака кућа глотине.
- Глумац, scenicus. „Послах моје глумце Радоја Вукосалића з дружбом на ваше светце, нека нам сте весели.“ М. 557.
- Глухота, surditas.
- Гнати, жену, persequi, пут гнаше.
- Гњилан, putris.
- Гњевлив, iracundus.
- Гобзовати, abundare.
- Говорење, locutio.
- Говор, colloquium.
- Година, annus, tempestas.
- Годити се, accidere.
- Годиште, annus.
- Годиштина, annua.
- Год, tempus, само с предлогом без, intempestive; с предлогом и глаголом бити, placere.

Годе, с глаголом бити а и без њега, placege; долази уз речи релативне, које од његова значења бивају неодређене тако да обузимају све што значе; у том смислу постаје као и воља, vel.

Гора, mons; silva.

Господин, dominus, старешина државни, тако и сам себе зове и други га тако зову, а уз то име само каже му се и држава. Исто тако и без државе а и за таке државне старешине којима је држава била део другој. — Између таких и старији за млађе тако кажу: родитељи за децу. — Врло ретко старешина државни каже за кога другога из својега подручја осим црквених главара, а за црквене главаре скоро свагда. За све се таке каже тако и по смрти њиховој. Каже се и два пута, али тек у новије време: по заповиди господина ми господина краља Стипана; од два пута један пут га замењује и реч господар: великога господара господина цара турскога. Тако и за женско господин поред речи госпођа; долази и за Бога и за свеце.

Господовати, dominari.

Господ, dominus, за Бога; за људе.

Господство, dominium, власт; земља под том влашћу.

Госпођа, domina; за матер божију.

(Продужиће се.)

### Србско народно позориште.

У В. Вечкереку. — У уторник, 26. окт. „Кир-Јања“ од Ј. Поповића. Г. Ружић у насловној роли решио је свој тешки задатак добро, у колико је представљао тврдицу, али за тврдицу, коме је име Кир-Јања, иште се још и грчки изговор србски речи, који г. Ружић треба себи још да присвоји. Г. Ружићка била је као Јуца савршена. Допали су се још и г. Рашић (Кир-Дима) и г. Хацић (Петар). Комични дует између Кир-Јање и Петра у трећој радњи испао је на обште задовољство. Г. Станишић као на-тарош Мишић био је сувише сентименталан при изјави љубави. Г. Недељковићка као Катица добро је представљала.

У среду, 27. окт. „Љубав и филозофија“ и „Пунџа“. — У првом комаду сви су добро представљали, особито г. Коларовић (Веселић) и гђа Коларовићка (тетка) у својим благо-

дарним ролама допали су се публици. Г. Недељковић као Бранко био је сасвим на своме месту. — Други комад допао се такође; али је било прилика, да је и боље одигран бивао, него вечерас, бар с мање застајања.

У четвртак, 28. окт. „Војнички бегунац“. — Ролу полковника Доловића имао је овога пута г. Андријевић на место г. Зорића, који је несретним случајем из пушке рањен, и дуже време од позоришне службе поштеђен бити мора. Представа је испала прилично добро, изузимајући песме у првој радњи. Гђи Коларовићки препоручујемо више топлине у роли Монтинице, особито на онима местима, где треба да се изрази материна брига и стрепња за животом сина.

У суботу, 30. окт. „Краљева Сеја“ од Милана Јовановића. — Представа је ишла добро. Од важнији рола биле су у новим рукама рола Теодоре и Михаила, коју су дали г. Ружић и гђа Ружићка на начин, који је могао свакога задовољити.

У недељу, 31. окт. „Краљевић Марко и Арапин“. — Овај комад незгодно је дошао у реперторији одма за онаквим комадом, као што је „Краљева сеја,“ и то ће бити узрок, што се мање допао, него што смо се надали, ма да се сваки члан трудио, да публику задовољи.

У уторник, 2. нов. отишла је дружина у Н. Бечеј.

### Распис награде од србског ученог друштва.

Да би се испитатељи историје јужних Словена побудили на подробно критично испитивање појединих важних догађаја и појава нашег народног живота, србско учено друштво закључило је расписати позив за оне књижевнике, који се занимају са истраживањем на пољу повјестнице Срба и јужних Словена у опште, да испитају догађаје и учење секте богомила (Patareni Manichei) која је у једанајестом, дванајестом и сљедујућим вековима постојала међ јужним Словенима а нарочито у Босни, а коју су римске папе много настојавали искоренити, особито помоћу угарских краљева; те да у особитој расправи одговоре на сљедујућа питања:

1. Кад су се појавили богомили у Босни и у опште међ јужним Словенима; какви су њихови догађаји и њихова судбина.
2. Какво су имали учење и какву су исповедали веру, па и које су имали устројство цркве и општине.

3. Да ли је секта богомилска у свези са старим јеретицима мале Азије, Сирије и Јерменске, Манихејима, Евтихијевцима старим и новим, Катаренима, Иконоборцима, а особито са учењем монаха Василија, сажеженог у Цариграду 1119. год.

4. Кад је ова секта богомилска постала, и да ли је у свези са јересима на западу, са Патаренима, Албигензима и другим, против који је папа Инокентије III. завео инквизицију.

5. Како су нестали богомили у Босни, шта је од њи било најпосле, да ли су се они највише потурчили.

Ова расправа имала би изнети око десет штампаних табака, и чисто преписана од другог не од њеног писца, има се послати председатељу србског ученог друштва у Београду у запечаћеном пакету означеном девизом, којом девизом ће се означити споља и запечаћено писмо, у ком ће бити име, стање и пребивање њеног сачинитеља.

Рок до ког имају се послати расправе реченом председатељу србског ученог друштва у Београду, ставља се до конца месеца Новембра идуће 1866. године.

Коју од послатих расправа одређени од друштва за то чланови њеног одсека за науке историјске и државне нађу да је најбоља, те писац добиће од истог друштва награду од 50 дук. цес. т. ј. педесет дуката цесарски у злату, с тим да зато он задржава право собственности на своју расправу, али да буде дужан исту расправу издати на свет штампану најдаље за једну годину дана; а ако би писац пристао на то, да уступи своју расправу овом друштву, добиће за то као накнаду 100 т. ј. сто комада исте своје расправе штампане о трошку друштва.

У Београду дана 3. новембра 1865.

По налогу одбора србског ученог друштва секретар и касир друштва

Др. Јанко Шафарик.

### К њ и ж е в н е б е л е ш к е.

\* „Световид,“ који излази у Београду под уредништвом А. Андрића, почео је у свом подлистку доносити оригиналну драму у три радње од Ф. П. Глогића под насловом: „Наход и Даница.“

\* У 44. броју „Виле“ ови су предмети: Ђут’те само. од И. Ђ. — Дубровник и Далмација. — Ето зашто. „ од М. — Два-

десет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење). — Овчаричино јадиковање, од К. С. — Убица Албертине Ренуфове. (С' француског). — Књижевност: У хатар објективној критици, Милан Јовановић. — Разни књижевни гласови. — Различности; а у броју 45. ови: Бисер се круни с мора дубока . . . , од Абердара. — Двадесет милиона. Новела од М. Хартмана. (Продужење.) — Неранце. Од Милорада Попочића. — Убица Албертине Ренуфове. (С' француског). — Љубав и нада. — Немам више . . . од М. — Књижевност. Радња српског ученог друштва.

\* „Slavische Blätter“ донели су у својој петнаестој свесци чланак Сигфрида Капера о карактеристици Црногораца и животног дра Јосифа Панчића, професора велике школе у Београду и вредног књижевника српског.

\* „Напредак, часопис за учитеље, одгојитеље и све пријатеље младежи“, што га уређује у Загребу Стеван Новотни, изашао је 15. октобра о. г. у црвеном оквиру а плаветном бојом печатан у спомен прве велике скупштине пучких учитеља у Загребу.

\* „Наше горе лист“ замера грофу Меди Пуцићу што је приликом Дантове светковине поздравио Италију песмом под насловом „Србија поздравља Италију код Дантове свечаности 14. маја 1865“ као заступник друштва за повесницу и старине југославенске. Меда Пуцића, вели, није послало хрватско-хисторично друштво да заступа Србију или србски народ, него народ хрватски, па ако је већ хтео угодити и србском народу, могао је рећи „хрватско-српски народ поздравља итд.“

\* „Позор“ лист либералне странке, одважни бранитељ права хрватскога народа, ускрсао је 13. новембра о. г. под уредништвом заслужнога књижевника нашег Богослава Шулека. Пређашњи уредник му Иван Перковац, посланик на хрватском сабору, задржао је себи право својине.

\* „Даница“ је донела у свом 30. броју ове саставке: Бранковић у затвору, песма † Јована Андрејевића. — Воислав, приповетка Јована Ристића. (Продужење). — Химна Богу, песма Милорада П. Шабчанина. — Мач и муња, приповетка Мавра Јокаије, превео Мита Поповић. — Србија поздравља Италију на Дантовој светковини 14. свибња 1865. у Флоренци, песма кнеза Меда Пуцића. — Стари брица, приповетка од Тема, превео Д. Јеврић. — Лујза Милбахова код нас. — Подлистак.

## БИБЛИОГРАФИЈА. \*)

### Србске књиге.

ПОУЧИТЕЛНЕ ДУХОВНЕ БЕСЪДЕ у дане Праздичне и Недѣлне. Говорио Андрей Монашевић, Парохъ Ново-Садскій. У Ново-Саду, епископска штампарија. 1865. На 8-ни, 11. л. 240. стр. Стоји?

ХЕМИЈА за потребу више женске школе. Из страних аутора саставио Милан Јовановић. Прегледала и одобрила школска комисија. С дрворезима. У Београду, у државној штампарији. 1865. На 8-ни. Стоји?

НАРОДНИ НАСТАВНИК. Календар са дрворезима за просту годину 1866. од 365 дана. Година I. Издаје Коста Јосифовић, парох пештански. У Пешти у штампарији Хорњанскога и Хумела 1865. На вел. 8-ни. 78. стр. Стоји?

СУЂЕНИ ЧАС. Историјска новела од Фридриха Штајнебаха. Пре-вео Јован Павловић. У Новом Саду Епископска књигопечатња. 1865. На 12-ни. 152 стр. Стоји?

ГОДИШЊАК. Велики календар за 1865. просту годину изъ 365 дана. Година XVI. У Новом Саду. Епископска књигопечатња. На 4-ни. 56. стр. Стоји?

ЛАСТА. Малий Календаръ за просту 1865. годину изъ 365 дана XVI. Година. У Новом Саду. Епископска књигопечатња. На 16-ни 56 стр. Стоји?

---

\*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак или бар потпун и веран наслов сваке књиге.  
У.

---

### САДРЖАЈ.

Капетан Радич Петровић и покрштеница Зорка, од Јоксима Новића Оточанина. (Продужење.) — Књижевност. Сеоба Србаља. (Продужење). — I love you. (Извести једне крвнице). (Продужење). — Подлистак: Пабирци из књижевних старина србских. — Србско народно позориште. — Распис награде од србског ученог друштва. — Књижевне белешке. — Библиографија. —

---

Издаје: Матица Србска.

Уређује: А. Хаџић.

---

Епископска штампарија у Новом Саду 1865.